

MAGYAR KÉPVISELŐK A ROMÁN PARLAMENTBEN.

A „Kisebbségvédelem“ két utóbbi száma foglalkozott a romániai választásokkal és ezeknek kapcsán a kisebbségi magyarság parlamenti képviseletének kérdésével. Most, hogy Romániában lezárult a parlamenti demokrácia kora és az új alkotmány rendi alapelvei szerint új választójog készül, nem lesz érdektelen a statisztika tükrében bemutatni: milyen számszerű eredményeket ért el az Országos Magyar Párt a választásokon és kik képviselték a magyarságot a román parlamentben?

Minderről kimutatásainkban számolunk be, amelyek első ízben a jelen tanulmány keretében kerülnek nyilvánosságra. A választási adatokat mindenütt a hivatalos lapból vettük, az általános statisztikai adatokat pedig a román statisztikai intézet évkönyveiből. Külön tárgyaljuk a képviselő- és szótörválasztásokat, mivel az 1926. március 27-i választótörvény más-más eljárást írt elő a román parlament két háza tagjainak megválasztására.

A képviselőválasztások eredményeit az I. táblázat mutatja be.

Az új román állam két első általános választásán, melyek 1919 november 2—8-án Vaida-Voevod Sándor kormánya, és 1920 június 3—7-én Averescu tábornok kormánya alatt folytak le, az erdélyi magyarság nem vett részt s csak egyes magyar törtetőök indultak minden megbízás nélkül román pártok zászlója alatt. A magyarság testületileg első ízben az 1922 március 6 és 12-e között Bratianu Ionéi kormánya alatt tartott választáson lépett fel, amit Erdélyben még a régi magyar választójog szerint vezettek le. Ezen 38 magyar képviselőjelölt közül 34-nek a jelölését visszautasították úgy, hogy a magyar szavazók csak négy kerületben szavazhattak saját jelöltjeikre. Ezek közül az általános választáson csak Bernády György dr. jutott mandátumhoz Nyárádszeredán, a lemondások folytán megürült kerületek közül pedig később Sepsiszentgyörgyön Sándor József és Aradon Zima Tibor dr. jutott még be a képviselőházba. A szenátusba is csak Pál István dr. apátplébános került be önállóan az általános választáson Udvarhely megyében, Fülöp Béla dr. ügyvéd Temesváron helyi egység folytán, báró Jósika Sámuel pedig időközi választáson jutott be Csik megye kiküldöttként a román felsőházba.

1922 december 28-án alakult meg Kolozsváron az Országos Magyar Párt, mely a magyarság politikai törekvéseinek egységes keretet adott és az időközben betöltött Magyar Szövetség szerepkörét vette át. A Magyar Pártot több

mint tizenöt éves működés után az 1938 március 31-i rendelet törvény a többi politikai alakulatokkal együtt feloszlatta, annak ellenére, hogy a magyarság sohasem folytatott pártpolitikát és a Magyar Szövetség feloszlata után csak kényszerűségből választott pártpolitikai formát képviselőtestületének. Az Országos Magyar Párt parlamenti működése egybeesik az 1926. évi választási törvény hatályával s alatta hét választási küzdelmet harcolt végig a romániai magyarság. Bratianu liberális kormánya után az 1926. évi választást ismét Averescu tábornok Gogával kibővült kormánya vezette le, majd rövid uralom után újból a liberálisok jöttek hatalomra az 1927. évi választási háború után, amelyen még a több mint kilencven százalékban magyar Udvarhely megye sem tudott magyar képviselőt behozni. 1928-ban szerezte meg első ízben a hatalmat az erdélyi nemzeti párt Maniu Gyulával az élén, mely időközben a Michalache vezetése alatt álló ókirályságbeli parasztpárttal egyesült, s a legszabadabb román választáson a magyarság 172.699 szavattal 16 képviselőhöz jutott. A beköszöntött gazdasági válság azonban válságba sodorta a kormányt is és 1931-ben az uralkodó a Jorga és Argetoianu vezetése alatt álló szakértő kormányt hívta uralomra, egy év múlva azonban Vaida-Voevod Sándor vezetése alatt visszatért a nemzeti parasztpárt. öt évi ellenzéki magatartás és a fiatal uralkodóval való kibékülés után 1933-ban a liberálisok kerültek ismét uralomra I. G. Dúca vezetésével, akinek a választások után vasgárdista merénylő oltotta ki az életét s helyét Tatarescu foglalta el, aki a liberálisok mandátumának lejártával az utolsó választást is 1937-ben levezette.

Ha végigtekintünk a különböző pártkormányok alatt lefolyt választásokon, elsősorban azt állapíthatjuk meg, hogy a Magyar Párt a nyolc választás közül két ízben kötött választási kartellt, 1926-ban az Averescu—Goga párttal, 1927-ben pedig a Német Párttal. Az első évek tapogatózása volt ez, amikor még nem volt a magyarság biztos abban, hogy egymagában eléri-e az országos szavazatok 2%-át, ami a választótörvény szerint ahhoz szükséges, hogy valamely párt a képviselőházban képviselőre tehessen szert. Az 1926-os választási kartellnek tulajdonképpen az 1923 október 23-án a Magyar Párt és Averescu—Goga-féle néppárt között kötött úgynevezett csúcsai paktum volt az alapja, aminek a történetét Gyárfás Elemér dr. írta meg a „Magyar Kisebbség“ 1937. évi 2. és 3. számában. Ezt ugyan a Magyar Párt felmondotta volt, de közvetlenül a választások előtt újabb kartellt kötött a Néppárttal s ennek köszönhető, hogy 14 magyar képviselő és 12 szenátor jutott be a román parlamentbe. A második kartell nem járt ilyen sikerrel és a legszebb választási siker után a leggyengébb választási ered-

I. A képviselő-

Sorszám	Választókerület (megye)	Lélek- szám 1930-ban	Képviselők sz.	Hány lélekre jut egy képviselő	1926. V. 25		1927. VI. 7	
					Magyar szavazat	%	Magyar szavazat	%
1	Alsófehér	213.795	5	42.759	—	—	—	—
2	Arad	423.824	9	47.091	—	—	—	—
3	Bihar	509.130	9	56.570	—	—	8.541	12.84
4	Beszterce-Naszód	145.423	3	48.474	—	—	—	—
5	Brassó	167.946	3	55.982	—	—	—	—
6	Csik	146.584	3	48.861	23.142	97.79	12.281	59.22
7	Fogarás	86.461	3	28.820	—	—	—	—
8	Háromszék	136.358	3	45.452	21.223	91.67	3.229	14.30
9	Hunyad	331.677	9	36.853	—	—	—	—
10	Kis-Küküllő	148.340	4	37.085	—	—	—	—
11	Kolozs	333.545	6	55.590	—	—	7.361	14.66
12	Krassó	200.390	5	40.078	—	—	—	—
13	Maros-Torda	289.817	6	48.302	—	—	7.892	18.52
14	Máramaros	162.158	4	40.539	—	—	—	—
15	Nagy-Küküllő	148.798	4	37.199	—	—	—	—
16	Szatmár	295.131	6	49.188	—	—	—	—
17	Szeben	193.309	5	38.661	—	—	—	—
18	Szilágy	342.672	6	57.112	—	—	12.488	22.54
19	Szamos	220.353	5	44.070	—	—	—	—
20	Szörény	240.715	6	40.119	—	—	—	—
21	Temes-Torontál	500.416	10	50.041	—	—	—	—
22	Torda-Aranyos	181.953	4	45.488	—	—	3.901	13.19
23	Udvarhely	130.646	4	32.661	19.557	92.94	2.655	12.37
Összesen		5,549.441	122	—	—	—	—	—
		Megválasztott magyar						
		—	—	—	14		9	

választások.

1928. XII. 12		1931. VI. 1		1932. VII. 17		1933. XII. 20		1937. XII. 20	
Magyar szavazat	%	Magyar szavazat	%	Magyar szavazat	%	Magyar szavazat	%	Magyar szavazat	%
2.866	7.68	3.200	8.31	3.098	8.14	3.054	8.22	3.231	8.12
11.132	12.94	11.513	13.04	10.545	11.93	10.206	11.35	10.897	12.06
16.159	19.33	12.562	16.14	10.987	14.70	7.604	10.55	8.309	9.95
1.097	4.11	1.319	5.08	854	3.30	749	2.94	1.003	3.48
4.893	17.27	4.201	15.14	4.041	13.81	4.263	14.65	5.294	16.22
18.223	78.57	9.772	46.60	11.512	53.10	8.882	40.56	13.339	53.0.
—	—	736	4.13	515	2.84	502	2.68	414	2.15
17.462	76.14	12.140	50.00	11.030	50.37	10.607	43.58	13.596	55.48
3.198	5.02	3.274	5.03	3.851	6.06	2.757	4.5.	3.081	4.89
5.247	18.70	4.904	17.80	4.156	14.82	3.609	13.20	2.491	10.03
9.761	19.14	9.428	20.93	7.379	18.41	7.641	18.73	9.450	20.86
—	—	—	—	924	2.00	623	1.39	603	1.35
12.091	26.28	12.847	26.83	13.669	30.75	10.494	24.40	11.276	26.49
1.244	5.71	870	3.82	1.266	5.59	773	3.23	905	3.41
2.421	7.88	2.257	7.65	2.057	6.81	2.178	7.09	2.572	7.78
11.502	24.60	8.734	16.74	9.124	17.62	6.435	13.48	6.249	13.64
1.036	2.85	1.143	3.20	1.058	3.00	1.022	2.77	1.249	3.20
16.812	27.99	10.765	17.18	13.828	21.80	14.333	23.63	11.029	19.22
4.772	12.21	4.337	11.51	2.832	7.78	2.334	6.96	4.043	10.48
1.964	3.92	1.840	3.57	2.137	4.08	2.189	4.15	2.461	4.56
10.032	9.42	14.491	13.86	10.534	9.96	9.431	9.18	10.581	9.70
5.036	16.06	4.669	15.11	4.795	16.41	5.062	17.49	5.668	18.25
15.751	70.85	4.001	18.88	11.718	51.53	4.814	21.10	8.398	34.97
172.699	6.08	139.003	4.75	141.894	4.75	119.562	4.01	136.139	4.43

képviselők száma:

16	10	14	9	19
----	----	----	---	----

II. A szenátorválasztások.

Sorszám	Választókerület (megye)	Lélekszám 1930-ban	Választott szenátorok száma	Magyar szavazatok száma						
				1926 V. 28	1927 VII. 10	1928 XII. 15	1931 VI. 4	1932 VII. 20	1933 XII. 22	1937 XII. 22
				1.	Alsófehér	213.795	1	—	—	1.582
2.	Arad	423.824	3	—	—	—	8.483	—	—	—
3.	Bihar	509.130	4	—	—	—	6.516	5.306	—	—
4.	Beszterce-Naszód	145.423	1	—	—	—	—	—	—	—
5.	Brassó	167.946	1	—	—	—	2.439	—	—	—
6.	Csik	146.584	1	12.950	8.769	10.442	6.020	6.413	—	7.525
7.	Fogaras	86.461	1	—	—	—	—	—	—	—
8.	Háromszék	136.358	1	12.464	1.792	8.647	6.687	4.876	4.822	5.954
9.	Hunyad	331.677	3	—	—	—	—	—	—	—
10.	Kis-Küküllő	148.340	1	—	—	—	—	—	—	—
11.	Kolozs	333.545	2	—	—	—	5.146	—	—	—
12.	Krassó	200.390	2	—	—	—	—	—	—	—
13.	Maros-Torda	289.817	2	15.334	4.553	6.661	5.302	5.796	—	1.646
14.	Máramaros	162.158	1	—	—	—	—	—	—	—
15.	Nagy-Küküllő	148.798	1	—	—	—	—	—	—	—
16.	Szatmár	295.131	1	—	—	6.439	5.904	5.487	—	3.055
17.	Szilágy	342.672	2	—	—	9.722	6.598	7.128	—	5.388
18.	Szeben	193.309	1	—	—	—	—	—	—	—
19.	Szamos	220.353	2	—	—	—	1.825	1.511	—	—
20.	Szörény	240.715	2	—	—	—	—	—	—	—
21.	Temcs-Torontál	500.416	4	—	—	—	10.505	—	—	—
22.	Torda-Aranyos	181.953	1	—	—	2.773	—	—	—	—
23.	Udvarhely	130.646	1	11.816	1.992	10.546	3.212	6.275	4.818	7.122
Összesen		5.549.441	39	—	—	—	—	—	—	—
		Meválasztott magyar szenátorok száma:								
		—	—	12	1	6	2	3	3	3

Megválasztott képviselők és szenátorok.

(Zárójelben a többször megválasztott képviselők után a megyei listán következők vannak feltüntetve.)

Képviselők:

1922-ben megválasztott 3 képviselő:

Bernády György, Sándor József és Zima Tibor.

1926- ban megválasztott 14 képviselő:

Arad: Parecz Béla, Bihar: Kotzó és Weisz Sándor, Brassó: Szele Béla (mandátumát megsemmisítették), Csík: László Dezső és Wilier József, Háromszék: Török Andor és Ignácz László, Maros-Torda: Bernády György és Szoboszlai László, Szatmár: Paál Árpád, Szilágy: báró Jósika János, Udvarhely: gróf Bethlen György, Sebesi János és Laár Ferenc.

1927- ben megválasztott 9 képviselő:

Arad: Jakabffy Elemér (lemondott a németek javára), Bihar: Kocsán János, Csík: László Dezső és Wilier József, Háromszék: báró Szentkereszty Béla, Kis-Küküllő: Gyárfás Elemér (lemondott a németek javára), Kolozs: gróf Bethlen György, Maros-Torda: Szoboszlai László, Szatmár: Paál Árpád, Szilágy: báró Jósika János, Torda-Aranyos: Balogh Elek.

1928- ban megválasztott 16 képviselő:

Arad: Parecz Béla, Bihar: Hegedűs Nándor, Brassó: Szabó Béni, Csík: László Dezső és Wilier József, Háromszék: báró Szentkereszty Béla és Jakabffy Elemér, Kis-Küküllő: Barabás Béla, Kolozs: Vásárhelyi János, Maros-Torda: György József, Szatmár: Paál Árpád, Szilágy: báró Jósika János, Torda-Aranyos: id. Barabás Béla, Udvarhely: gróf Bethlen György, Laár Ferenc és Abrudbányai Ede.

1931- ben megválasztott 10 képviselő:

Bihar: Hegedűs Nándor, Brassó: Szabó Béni, Csík: Pál Gábor, Háromszék: báró Szentkereszty Béla, Kis-Küküllő: Barabás Béla, Kolozs: gróf Bethlen György, Maros-Torda: Wilier József, Szatmár: Jakabffy Elemér, Szilágy: báró Jósika, Udvarhely: Laár Ferenc.

1932- ben megválasztott 14 képviselő:

Bihar: Hegedűs Nándor, Brassó: Szabó Béni, Csík: Pál Gábor, és Sulyok István, Háromszék: báró Szentkereszty Béla és Abrudbányai Ede, Kis-Küküllő: Barabás Béla, Kolozs: gróf Bethlen György, Maros-Torda: Ferenczy Zsigmond, Szatmár: Jakabffy Elemér, Szilágy: br. Jósika János, Torda-Aranyos: Gál Miklós, Udvarhely: Laár Ferenc és Wilier József.

1933- ban megválasztott 9 képviselő:

Brassó: Szabó Béni, Csík: Pál Gábor, Háromszék: br. Szent-

kereszty Béla, Kolozs: gr. Bethlen György, Maros-Torda: Laár Ferenc, Szilágy: br. Jósika János, Torda-Aranyos: Gál Miklós, Udvarhely: Wilier József és Abrudbányai Ede (pótválasztáson jött be).

1937-ben megválasztott 19 képviselő:

Alsófehér: Müller Jenő, Arad: Parecz Béla, Bihar: Soós István, Beszterce-Naszód: Kendeffy Ödön, Brassó: Szabó Béni, Csík: Pál Gábor, Háromszék: br. Szentkereszty Béla, Hunyad: Meskó Miklós, Kis-Küküllő: Gyárfás Elemér, (Barabás Béla), Kolozs: gr. Bethlen György, (Szász Ferenc), Maros-Torda: gr. Bethlen György, (Laár Ferenc), Nagyküküllő: Gyárfás Elemér, (gr. Bethlen Bálint), Szatmár: gr. Bethlen György, (Parecz György), Szilágy: br. Jósika János. Szamos: Bene Ferenc, Szörény: Jakabffy Elemér, Temes-Torontál: Wilier József, (Oberszt Zoltán), Torda-Aranyos: Gál Miklós, Udvarhely: gr. Bethlen György, (Wilier József, Mikó Imre).

Szenátorok:

1922-ben megválasztott 3 szenátor:

Fülöp Béla, br. Jósika Sámuel és Pál István.

1926- ban megválasztott .12 szenátor:

Arad: Barabás Béla, Bihar: Kocsán János, Csík: Gyárfás Elemér, Háromszék: Sándor József, Kolozs: Balogh Artur, Maros-Torda: gr. Teleki Artur, Szilágy: Domahidy Elemér, Temes-Torontál: Tornya Gyula, Udvarhely: Szakáts Péter, a tanács-szenátorválasztáson: Háromszék: Ferenczy Géza, Csík: Görög Joachim, Udvarhely: Molnár Kálmán.

1927- ben megválasztott 1 szenátor:

Csík: Gyárfás Elemér.

1928- ban megválasztott 6 szenátor:

Csík: Gyárfás Elemér, Háromszék: Sándor József, Udvarhely: Balogh Artur; a tanács-szenátorválasztáson: Csík: Pál Gábor, Háromszék: Fábíán László, Udvarhely: Sebesi János.

1931- ben megválasztott 6 szenátor:

Csík: Gyárfás Elemér, Háromszék: Sándor József.

1932- ben megválasztott 3 szenátor:

Csík: Gyárfás Elemér, Háromszék: Sándor József, Udvarhely: Balogh Artur.

1933- ban megválasztott 3 szenátor:

Csík: Gyárfás Elemér (ellenjelölt nélkül), Háromszék: Sándor József, Udvarhely: Balogh Artur.

1937-ben: megválasztott 3 szenátor:

Csík: Gyárfás Elemér, Háromszék: Sándor József, Udvarhely: Sebesi János.

ményhez vezetett, mivel a liberális kormány a magyar és német pártokat eszközökben nem válogatva, lehetetlenné tette.

Az I. táblázatban nem tüntettük fel az 1922. évi választási szavazatok arányát, mivel akkor még a régi kerületi beosztás volt érvényben. 1926 és 1927-ben már a szavazás a pártok listájára és nem egyénekre történt, a választókerületek pedig egy-egy megyének feleltek meg, amelyek a lakosság arányában választották meg a külön rovataban feltüntetett számú képviselőt. E két évben csak néhány megyében jelöltük meg a szavazatok számát, ott, ahol nincs jelentős román, illetve német lakosság s a végösszeget sem adtuk meg, mivel a választási kartell folytán a Magyar Párt azonos választási jel alatt indult a Néppárttal, illetve a Német Párttal s így a szavazatokat is a kartell javára írták, tehát a magyar szavazatok külön ki nem mutathatók. Azokban a megyékben viszont, ahol a szavazatok számát is feltüntettük, oly elenyésző a románok, illetve németek száma, hogy aki a kartellre szavazott, az szinte mind magyar volt.

1928-tól kezdődőleg öt választáson indult következetesen egyedül a Magyar Párt és nemcsak hogy mindig elérte a képviselőházi képviselőhöz szükséges 2%-ot, hanem a Maniu-féle választás után a képviselőház második legnagyobb pártjának lépett elő, 1937-ben pedig 19 képviselőt küldött be a parlamentbe. A szavazatok és képviselők számának alakulásvonala nem halad párhuzamosan. Az eltérés különösen 1937-ben szembeötlő, amikor körülbelül annyi szavazattal, amivel 1931-ben 10 képviselő jött be, most 19 magyar képviselő jutott be. Ennek az a magyarázata, hogy 1937-ben első ízben nem kapta meg a választásokat levezető kormány a parlamenti többséget s így a mandátumok szétosztása egészen más kulcs szerint történt. A román választótörvény értelmében ugyanis az a párt, amelyik az országban leadott összes szavazatnak legalább 40%-át eléri, prémiumként megkapja a képviselőházi mandátumok felét (387-ből 193-at), a mandátumok másik felén pedig a többi párttal a szavazatok százalékaránya szerint osztozik meg. 1937-ben a prémiumelmaradás okozta minden kisebbségi párt mandátumainak váratlan megszaporodását és a központi választási bizottság ítélete folytán szinte mindenütt mandátumot kapott a Magyar Párt listavezetője. Így Beszterce-Naszód ezer szavazattal éppen úgy egy képviselőt hozott be, mint Háromszék tizenhárom és fél ezerrel. A névsorokban a megválasztottak után azokat is feltüntettük, akik a több helyen megválasztottak után következtek a listán, mivel gr. Bethlen György dr-t négy helyen, Gyárfás Elemér dr-t két helyen s a mellett még szenátornak is megválasztották, Willer József dr. pedig gr. Bethlen optálása esetén szintén két megye

között választhatott volna. Ezek az optálások azonban nem történtek meg s így nem alakulhatott ki a magyar parlamenti csoport végleges képe, mert, amint ismeretes, időközben új kormány jött, majd Goga bukása után az uralkodó új alkotmányt adott az országnak.

Második táblázatunk a szenátorválasztások magyar vonatkozásait mutatja be a fentebb ismertetett rendszerezés szerint. E helyen még csak annyi újabb megjegyezni való van, hogy a képviselőválasztásoktól eltérően a szenátorválasztáson nem összesítik országosan a szavazatokat, hanem kerületenként jelentik ki megválasztottnak azt, aki a legtöbb szavazatot érte el. Itt tehát a párton kívüli egyéni jelöléseknek is nagyobb tere nyílt. Az általános szavazójoggal megválasztott szenátorok mellett minden megyében a községi és megyei tanácsosok is választottak 1—1 szenátort, de a községi szenátorválasztáson, amelyre a kormány természetesen nagyobb befolyást tud gyakorolni, csak két alkalommal tudott jelöltet behozni a Magyar Párt. Ezeken kívül a kereskedelmi és iparkamarák, mezőgazdasági és munkakamarák s végül az egyetemek is küldenek ki szenátorokat, itt azonban a Magyar Párt kötelékeibe tartozó jelöltek sohasem sikerült mandátumhoz jutnia. Végül a szenátorok egy része jog szerint tagja a román felsőháznak s ezek közé tartoznak a püspökök is. A görög keleti és görög katolikus egyháznak mindenik püspöke jogszerinti szenátor, a kisebbségi egyházak püspökei közül azonban csak 1—1 tagja a szenátusnak, s az is csak akkor, ha híveinek száma meghaladja a kétszázézetet. A régi alkotmány meghozatala és a konkordátum megkötése után a magyar egyházfők közül csak az erdélyi református püspök lett jogszerinti szenátor, mivel a magyar katolikus egyházakat a bukaresti román érsek képviseli, az unitárius egyháznak nincs kétszázézer lélekszáma, a Királyhágón túli református és a magyar evangélikus egyház közjogi helyzete pedig rendezetlen.

Itt is, mint a képviselőválasztásoknál, az 1926-os és 1927-es paktumos választáson csak a magyar megyékben tüntettük fel a szavazatok számát. A többi választáson, ahol a Magyar Párt önállóan küzdött, minden megyében beírtuk a szavazatok számát, ahol csak magyar jelölt volt, még akkor is, ha nem kapott mandátumot. Ahol 1928-tól 1937-ig nincs szavazat feltüntetve, ott magyarpárti jelölt nem szerepelt.

Nem időszerű most további magyarázatokat fűzni a választásokhoz, hiszen a számok önmaguk helyett is beszélnek és világosan mutatják, hogy mikor és melyik megyében mennyire volt tiszta a választás s ebből a szempontból a legtanulságosabb Udvarhely megye választási eredmé-

nyein végigtekinteni. A fenti két táblázat és a magyarázó szöveg a „Kisebbségvédelem“ olvasóin kívül a jövő történetírójának szól, akinek meg lesz a bátorsága és távlata is ahhoz, hogy az erdélyi magyarság kisebbségi politikai történetének első húsz évét felgöngyöltse.